

**ALLMÄNNA BRAND-
FÖRSÄKRINGSVERKETS
ARKIV**

EN BRUKSHISTORISK KÄLLA

AV

G. BYLUND

*Särtryck ur
Med hammare och fackla V, 1934*

Försäkringsbolaget BOFE
ömsesidigt

ALLMÄNNA BRANDFÖRSÄKRINGS- VERKETS ARKIV, EN BRUKS- HISTORISK KÄLLA.

AV G. BYLUND.

För den som i våra dagar önskar genom försäkring skydda sig mot förlust på grund av eldens härjningar stå många möjligheter till buds. Vid slutet av år 1932 funnos här i landet ett trettiotal brandförsäkringsbolag — aktiebolag och ömsesidiga — med verksamhet omfattande hela landet samt dessutom drygt 370 ömsesidiga brandförsäkringsinrättningar av mera lokal natur. Förutom alla dessa svenska företag bedrevo vid angivna tidpunkt 24 utländska bolag brandförsäkringsverksamhet i Sverige. Sammanlagda försäkringssumman av direkt tecknade försäkringar i Sverige utgjorde närmare 39 milliarder kronor, därav ej fullt 1 milliard tecknade av nyssnämnda utländska bolag. Summan av premier och utbetalade skadeersättningar utgjorde för år 1932 närmare 53 respektive 33 millioner kronor.

Hur annorlunda tedde sig ej förhållandena härutinnan tidigare — ja ännu så sent som vid mitten av förra århundradet — enkannerligen för bruks-

Överstycket är en avbildning av verkets nu använda brandförsäkringsmärke.

ägarna här i landet. Man erinras härom genom den minnesskrift,¹ som en av landets äldsta brandförsäkringsinrättningar — Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet — under år 1932 låtit utarbета i anledning av sitt då inträffade 150-årsjubileum. Skriftens författare, fil. doktor Karl Åmark, lämnar däri bland annat en intressant översikt över brandstods-förhållandena på svenska landsbygden i äldre och nyare tid.

Under senare hälften av 1700-talet gällde för landsbygden ännu det gamla brandstodstvånget, vars uppkomst tillhör den grå forntiden. Redan i flera av landskapslagarna på 1200- och 1300-talen framträdde den legala brandstoden som ett fullt utbildat, rättsligt reglerat institut och hade fått sin slutliga utformning i 1734 års lag, kompletterad genom en Kungl. förordning år 1743. I byggningabalkens 24 kapitel stadgades, att när skada skett av våda eller genom vållande av den, som skadan ej kunde gälda, skulle häradet giva brandstod för hus, säd, foder och boskap men ej för andra lösören och husgeråd. Å tinget skulle i K. Befallningshavandes närvaro häradsborna emellan upprättas en förening, som bestämde, hur mycket av samtliga hemman inom häradet skulle givas i brandstodsersättning. Vid inträffad eldsvåda ålåg det häradsrätten att utse synemän för värdering av skadan. Häradsrätten hade sedan att pröva värderingen och att utdöma brandstoden. Enligt landshövdingeinstruktionen tillkom det K. Befallningshavande att draga försorg om såväl att den föreskrivna undersökningen vid häradsrätten kom till stånd samt att brandstoden ej omfattade ersättning för andra hus än de å bondehemman nödiga, som ock att brandstodsersättningen verkligen användes till det avsedda ändamålet. Dylika föreningar, vilka delvis funnits redan tidigare, blevo därefter från 1730-talet avslutade överallt i riket och stadfästade vid häradstingen.

Emellertid började redan på 1760-talet allmogen på sina håll att söka bryta sig ut ur det legala brandstodssystemet genom att bilda enskilda sockenföreningar eller sockenbrandkassor. Sedan genom kungl. resolution 1766 medgivits rätt för de socknar, vilka för sig inrättade sådana föreningar eller kassor, att bliva helt befriade från den gemensamma häradsbrandstoden, bildades efter hand ett stort antal sockenföreningar och sockenkassor för brandstod, i synnerhet i Götalandskapen norr om Skåne. Ännu i dag finnas flera hundra sådana små socken- eller pastoratsbolag i vårt land. Sedermera under 1800-talets första hälft tillkommo en rad av enskilda ömsesidiga brandstods-föreningar med större verksamhetsområde, s. k. härads- och länsbolag. När sålunda lokala brandstodsbolag och föreningar av olika typ bildats över allt i riket och vunnit allmän tillslutning, hade den gamla legala brandstoden

¹ Allmänna brandförsäkringsverket 1782—1932, Minnesskrift, Stockholm 1932, XX, 392 sid., 109 ill.

spelat ut sin roll. Formellt upphävdes den genom en kungl. förordning år 1853.

Ehuru den legala brandstoden onekligen var av stor betydelse för ersättande av brandskadeförluster på landsbygden, var systemet långt ifrån tillfredsställande. En stor svaghet hade det i alla händelser däri, att rimlig ersättning därigenom ej kunde erhållas för större och dyrbarare byggnader. Lagen stadgade, att för frälsemans sätes- och ladugård samt prästgård ej förelåg skyldighet att giva brandstod och att deras innehavare ej heller ägde rätt, att om de begagnade sig av denna frihet, själva uppbära ersättning vid brand. Hus å dylika gårdar fingo i varje fall ej ersättas högre än hus å bondehemman. För kyrkor, som avbrunno, erhöles ingen ersättning. Bidrag till deras återuppförande anskaffades vanligen genom kollekt och stamböcker. Då industriella byggnader också stodo utanför den legala brandstoden och dyrbarare byggnader ej heller kunde vinna tillfredsställande försäkring i de små lokala sockenbrandkassor, som efter hand tillkommit, förefanns sålunda ett bestämt behov av komplettering av den allmänna brandstoden och det var detta som åsyftades att bliva fyllt genom Allmänna brandförsäkringsfonden, som stiftades 1782.

Uppslaget till bildandet av denna institution anknyter sig emellertid i första hand till strävandena att åstadkomma en gemensam inrättning för brandförsäkring av byggnader i städerna. Någon motsvarighet till det för landsbygden gällande brandstodstvånget fanns ej för städerna. Alla hjälpanstalter måste därför ordnas på frivillighetens väg, såvida ej staten, såsom ofta skedde, trädde stödjande emellan. Vad Stockholm beträffar tillgodosågs försäkringsbehovet därstädes sedan 1746 av Stockholms stads brandförsäkringskontor, som fortfarande äger bestånd och sålunda nu är landets äldsta brandförsäkringsföretag. Särskilda brandkassor funnos väl även i vissa andra städer såsom Göteborg, Borås, Jönköping och Karlskrona, men de voro av mindre betydenhet och för flertalet städer saknades varje anstalt för brandförsäkring. Här förelåg således ganska tidigt intresse för åstadkommande av ett gemensamt brandförsäkringsverk för städerna, närmast de smärre.

Sedan under den närmast föregående tiden ej mindre än 7 städer lagts i aska, utarbetades på uppmaning av konungen vid 1778—1779 års riksdag inom borgarståndet ett förslag till »en allmän brandassuransinrättning» för städerna. Detta utsändes på remiss till landshövdingarna och år 1781, sedan yttrandena inkommit, tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté under ordförandeskap av överståthållaren friherre Carl Sparre för att närmare utreda ärendet. Kommittén, vars verksamaste ledamot synes hava varit bergsrådet Samuel Sandels, utvidgade sitt uppdrag till att omfatta plan för en försäk-

ringsinrättning ej blott för städerna utan även för landsbygden, emedan enligt kommitterades åsikt behovet av en dylik inrättning vore lika gällande för landsbygden som för städerna, då den brandstod, som betalades på landet, vore ganska otillräcklig. Kommitténs förslag godkändes av Kungl. Maj:t i huvudsak, och den 15 april 1782 utfärdades på grundval därav det första reglementet för Allmänna brandförsäkringsfonden.

Enligt detta reglemente skulle den nya inrättningen stå under ledning av en direktion, bestående av åtta ledamöter. Självskrivna voro överintendenten, d. v. s. chefen för överintendentsämbetet, som tillika skulle vara direktionens ordförande, samt överdirektören för lantmåterikontoret. Därjämte skulle Kungl. Maj:t utse två ledamöter samt delägarna fyra, två för landet och två för städerna. Förvaltning och räkenskaper skulle årligen granskas av åtta revisorer, av vilka fyra skulle utses av Kungl. Maj:t och de övriga av delägarna. Delägare voro de, som innehade försäkring i inrättningen.

Försäkring fick meddelas i alla städer utom Stockholm samt på landet, dock endast å byggnader och fasta inventarier men ej å löseegendom. Värdering i och för försäkring skulle verkställas i städerna av två magistratspersoner, utsedda av landshövdingen, med tillkallade edsvurna bygg- och murmästare, och på landet av häradshövding med tillkallade tvenne nämndemän; enligt senare medgivande även av kronofogde, länsman och vissa andra ämbetsmän. Bruksbyggnader skulle värderas av bergmästare med biträde av tvenne sakkunniga män. Sedan direktionen med ledning av det insända värderingsinstrumentet beviljat försäkring och utfärdat försäkringsbrev, skulle detta tillställas husägaren genom landshövdingen i orten. Inträffad brandskada skulle anmälas hos magistraten resp. hos kronobefallningsman, bergsfogde eller annan bergsbetjänt. Beviljad ersättning skulle utbetalas genom landshövdingen i orten.

För försäkringen bestämda avgifter skulle av försäkringstagaren inbetalas antingen i lanträneriet i hemorten eller i Rikets ständers bank, vilka i sin ordning redovisade dem till brandförsäkringsverket. Avgiftsbetalningen skulle upphöra efter visst antal år, dock först sedan en fond på 300.000 rdr samlats. År 1788 bestämdes tiden för avgiftsbetalning till 12 år, vilken tid sedermera år 1850 förlängts till 24 år. Nedgick emellertid fonden på grund av utbetalda ersättningar till en viss gräns, skulle avgiftsbetalningen på nytt börja, tills fonden åter uppnått den bestämda summan 300.000 rdr.

Allmänna Brandförsäkringsfonden började sin verksamhet den 1 november 1782. Chef för överintendentsämbetet var då den framstående arkitekten frih. Carl Fredrik Adelcrantz, som sålunda blev direktionens första ordförande. I den första uppsättningen av direktörer märkas, såsom särskilt intresserade av bergshanteringen, nyssnämnde bergrådet Sandels (fig. 1),

friherre Charles De Geer på Lövsta (fig. 2), grosshandlaren Carl Arfwedson (fig. 3), och direktören för Ostindiska kompaniet Abr. Grill (fig. 4).

Försäkringsrörelsen fortskred i början ganska långsamt. Ännu år 1807, d. v. s. efter 25 år, hade i verket tagits c:a 6.000 försäkringar till ett värde av omkring 10 miljoner rdr eller ungefär 40 miljoner kronor i nuvarande mynt. Två tredjedelar därav kom på städerna, en tredjedel på landsbygden.

Fig. 1. Bergsrådet Samuel Sandels
f. 1724, d. 1784.

Brandskadorna hade till samma tid uppgått till $\frac{1}{2}$ miljon rdr, eller genomsnittligt för hela perioden c:a 5,5 promille av försäkringssumman. Emellertid var det uteslutande vissa stora eldsvådor i städerna — särskilt Göteborg och Uddevalla — som stegrat skadesiffrorna till denna avsevärda höjd och detta framkallade bland landsbygdsdelägarna ett allt starkare missnöje, så mycket mer berättigat som premierna voro de samma för land och stad, trots den då så olika brandfaran. Sedan delägarna från landet framställt krav på en uppdelning av ansvarigheten, fastställdes år 1808 av Kungl. Maj:t en delning av verket i en stadsfond och en lantfond, vardera med skild ansvarighet men med gemensam styrelse och förvaltning. Det är från denna tid inrättningen får namnet Allmänna brandförsäkringsverket i stället för Allmänna brandförsäkringsfonden. Stadsfonden gick i fortsättningen oblika

Fig. 2. Friherre Charles De Geer
f. 1747, d. 1805.

Fig. 3. Grosshandlaren Carl Arfwedson
f. 1735, d. 1826.

Fig. 4. Direktören Johan Abr. Grill
f. 1719, d. 1799.

Meddelade försäkringar samt brandskadeersättningar, fördelade efter de försäkrade byggnadernas art, 1782—1866.

	Meddelade försäkringar 1782—1866 ¹					Brandskadeersättningar 1782—1866	
	Stenhus 1000 kr.	Kors- virkeshus 1000 kr.	Trähus 1000 kr.	Summa		Antal brunna byggnader	1000 kr.
				Antal byggnader	Försäkringsbelopp 1000 kr.		
<i>Civilrisker.</i>							
Kyrkor	4.752	—	463	359	5.215	6	73
»Karakterhus»	4.421	793	13.593	3.426	18.807	204	751
Andra boningshus	973	517	10.171	9.697	11.661	559	530
Ladugårds- och andra ut- hus	2.582	1.360	14.840	27.946	18.782	1.392	719
Smärre brännerier, brygg- hus och smedjor	220	151	1.311	2.981	1.682	220	109
Summa	12.948	2.821	40.378	44.409	56.147	2.381	2.182
<i>Industririsker.</i>							
Järnbruk, större smedjor etc.	607	53	4.829	1.657	5.489	319	626
Sågverk	—	—	2.741	583	2.741	56	203
Kvarnar	668	109	3.119	1.401	3.896	223	473
Brännerier	349	173	1.145	1.547	1.667	206	167
Andra industrier	2.585	108	2.948	1.221	5.641	190	1.289
Kol, ved- och spannmåls- förråd	5	—	252	—	257	—	7
Summa	4.214	443	15.034	6.409	19.691	994	2.765
Summa Summarum	17.162	3.264	55.412	50.818	75.838	3.375	4.947

öden till mötes. Upprepade katastrofbränder inträffade, framför allt i Göteborg, Norrköping och Borås. Och till slut kom år 1827 den stora branden i Åbo, vilken omöjliggjorde rörelsens fortsättande och föranledde stadsfondens likvidation och upplösning. I dess ställe bildades nu för landsortsstäderna tvenne fristående försäkringsinrättningar, nämligen Städernas allmänna brandstodsbolag samt Skånska brandförsäkringsinrättningen.

Lantfonden åter hade, tack vare den åtskillnad i ansvarighet, som genomförts år 1808, kunnat hålla sig oberörd av olyckorna, och den omorganiserades år 1828 som ett självständigt verk uteslutande för landsbygdsförsäkring under namnet Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet. Någon systemförändring med avseende på landsbygdsförsäkringen kan

¹ Reduktionen från riksdaler specie, resp. riksdaler banco till kronor har genomgående skett enligt förhållandet 1 : 1½.

Lf. N:o 12023 - ^{Uppgjft den 6 Februaril 1821.}
 Slutgjft den 11 Martii 1821.

3.50R.

Ramsberg

Den 1819 den 11te och 12de följande af
 dagen i December Månad förrättas
 hos af Understucknad Wango Ullm
 Jäfsanda i Östau, med biträde
 af Wofajta, den berörde och om
 gånghens prisan, samt förmållaren,
 de byggnadens bekoprad Kinniga
 Ullm, utgjrd sagas an af ägaren
 till Ramsberg bruk i Ramsbergs
 socken, Lindes och Ramsbergs Gård
 af Örebro Län, Wärdhå Patronen
 Gunnar Eric Eriksens, wärdning till
 afskedad Wänd förfäknings af
 uddam Specificerade Långkälar och
 pentaliga Går, byggnadens och bruket
 uti den af Rausse Ullm den 15^{de}
 April 1789 Urd Reglemente Urding
 författa allmänna Wänd Långkä
 knings Förm i Riket, samt utlogg,
 med inledning af upskallad Pris Wänd
 och för tillfälligt författad Plan Rit
 ning, hwilka förfat fogad, såsom följat.

Ullmads byggnadens af följande
Carakterer byggningen

Wänd från utläsa tiden utaf Län, tiunna
 Denna af Egendomens af Län
 Lända den Wänd. -
 Ramsberg bruk
 Porath. 17 Febr. 1821. Wänd

Fig. 5. Första sidan av 1819 års värderingsinstrument över Ramsbergs bruk.

1828 års omorganisation icke sägas hava inneburit. Verksamheten fortgick efter i huvudsak samma linjer som förut. En skillnad låg däri, att direktions medlemsantal nedsattes till endast tre. Ordföranden skulle som förut utses av Kungl. Maj:t, medan de två övriga ledamöterna valdes av delägarna. Först år 1850 utökades direktions medlemsantal till fem. Revisornas antal reducerades också till tre, av vilka Kungl. Maj:t skulle utse ordföranden.

Det är ej meningen att nu vidare ingå på Allmänna brandförsäkringsverkets fortsatta utveckling intill nuvarande tid. Den förut nämnda minneskriften lämnar utförlig redogörelse härför. Däremot torde det vara på sin plats att här framhålla den betydelse denna gamla brandförsäkringsinrättning särskilt under vissa skeden haft för industrien och speciellt för bergshanteringen. Uti en på 1860-talet utarbetad statistik för tiden fram till 1866 fördelades försäkringsbeståndet på olika riskkategorier enligt tabell sid. 126.

Denna tabell visar i vilken förhållandevis stor utsträckning Allmänna brandförsäkringsverket då togs i anspråk som försäkringsgivare för den tidens industri på landsbygden. Det fanns före mitten av 1800-talet knappast någon annan inhemsk anstalt, som här kunde komma ifråga. Verket kan därför sägas hava varit landsbygdsindustriens och särskilt brukens speciella försäkringsinrättning under detta skede. Enligt förenämnda tabell hade till år 1866 försäkrats industribyggnader vid järnbruk till ett värde av c:a 5,5 millioner rdr rmt. I samband med förarbetena för minneskriften har ingenjör J. G. Darell utfört vissa undersökningar angående verkets försäkringar vid järnbruk och gruvor och har bland annat upprättat nedanstående tabell, vari den i föregående tabell upptagna summan för bruksbyggnader i huvudsak ytterligare specificerats:

Försäkringsbelopp och brandskadeersättningar för bergsindustriella verk under tiden 1783—1866.

	Antal försäkrade hus	Ansvarighetsbelopp 1000 rdr rmt	Brandskadeersättningar	
			Belopp 1000 rdr rmt	i % av ansvarighetsbeloppen
Smedjor för järn och andra metaller . .	628	3.329	434	13,0
Masugnar, samt smältverk för andra metaller än järn	146	1.038	65	6,3
Kolhus	862	830	79	9,5
Metallverkstäder	62	220	7	3,1
Summa	1.698	5.417	485	9,0

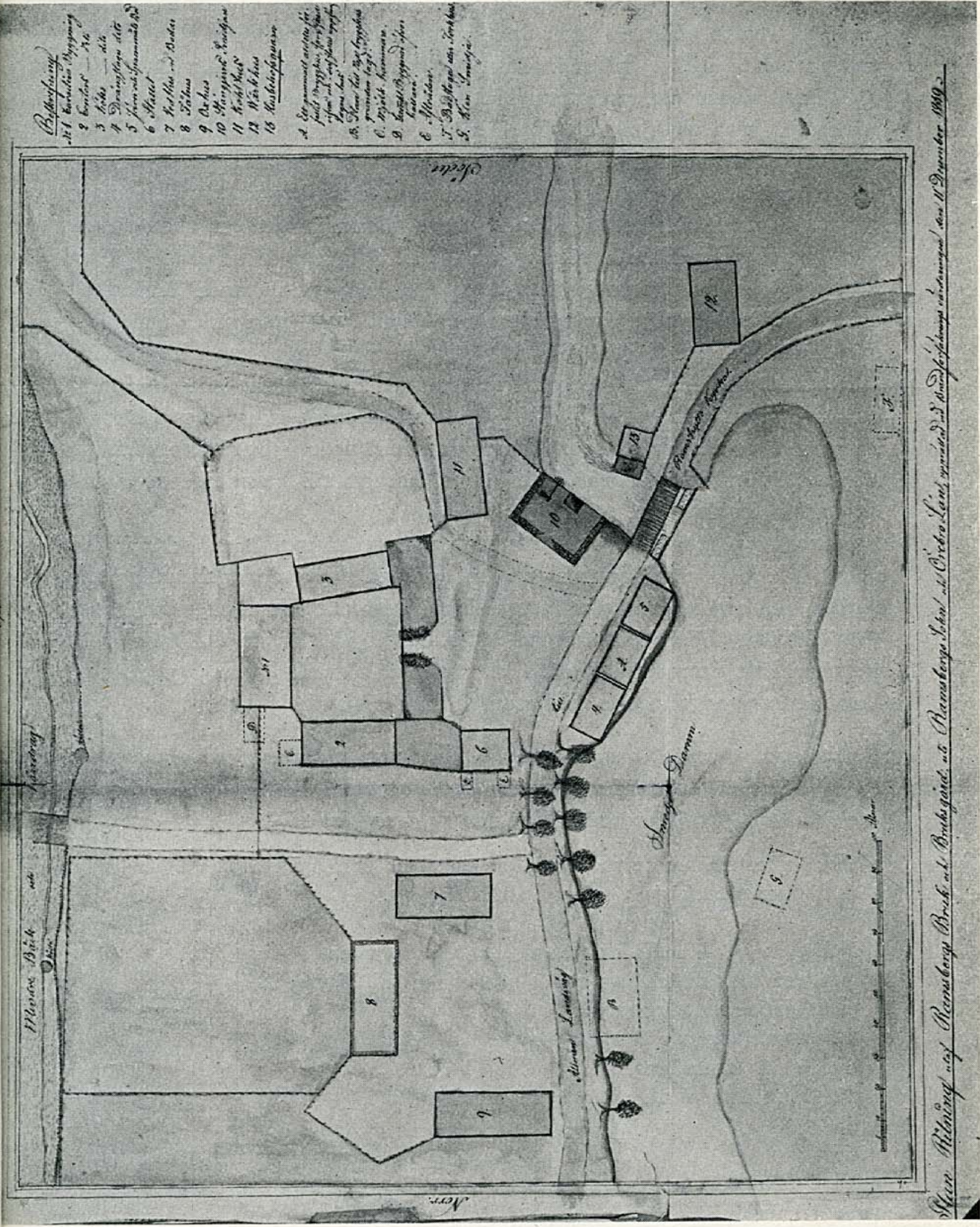

Fig. 6. Plankarta över Ramsbergs bruk, tillhörande 1819 års värderingsinstrument.

9 — Med hammare och sackla.

Många av dessa byggnader vid de gamla bruken finnas ej mer och i senare tider, då verket praktiskt taget upphört att teckna försäkring å industriella anläggningar, utgöra industririskerna en ringa del av försäkringsstocken. Men ännu vittnar det gamla brandförsäkringsmärket på husväggen mångenstädes vid våra bruk om att försäkringar finnas i Allmänna brandförsäkringsverket, även om dessa numera till övervägande del avse boningshus och andra byggnader, som ej äro att hänföra till industribyggnader. Flertalet av dessa försäkringar leda sitt ursprung långt tillbaka i tiden, ja, ända till verkets första verksamhetsår för 150 år sedan, även om de ursprungliga försäkringsbrevens utbytts under årens lopp. Det äldsta nu gällande försäkringsbrevet har emellertid så gammalt datum som 1792. Det gäller mangårdsbyggnaden vid Svartå bruk i Finland. Ännu finnas nämligen några få försäkringar kvar i Finland såsom minne från den tid, då detta land var förenat med Sverige. Den försäkringsform, som verket redan från begynnelsen tillämpat och fortfarande i övervägande grad tillämpar i sin rörelse, nämligen allframtidsförsäkringen, har naturligtvis bidragit till bevarande av sådana långvariga förbindelser.

Som ett exempel på ett gammalt bruk, som sedan mer än ett sekel är försäkrat i verket, och på samma gång ett prov på en värderingshandling från början av förra århundradet återges här i facsimile första sidan till det år 1821 ingivna värderingsinstrumentet å Ramsbergs bruk, då tillhörigt brukspatronen Eric Ericsson, jämte till instrumentet hörande karta (fig. 5 och 6). Den värderingen bifogade priskuranten hade följande lydelse:

Gångbara priser på byggnadsmaterialier samt arbetslöner vid och omkring Ramsbergs bruk i Ramsbergs socken av Örebro län, iakttagna vid därstädes anställd brandförsäkringsvärdering den 11 december 1819.

	Rdr. b:o
1 slana eller mindre timmerstock till takstolar och dylikt	0: 20
1 furu timmerstock av 12 à 15 alnar längd	1: —
1 d:o av 16 à 18 alnar	1: 32
1 bjälke av 18 à 20 alnar längd, 12 tum i fyrkant	8: —
1 lass stol till taktäckning och kluvet virke till diverse behov	0: 40
1 tolft sågbockar eller ytor	1: 24
1 tolft furubräder av 8 alnar längd	3: —
1 dito à 10 alnar längd	4: —
1 d:o 1 ¹ / ₂ tums plank av 9 à 10 alnar längd	6: —
1 d:o 2 » »	8: —
1 d:o 3 » »	10: —
1 kbm. taknäver	7: —
1000 st. furuspik 3 tum	4: —
d:o d:o 4 tum	5: 16

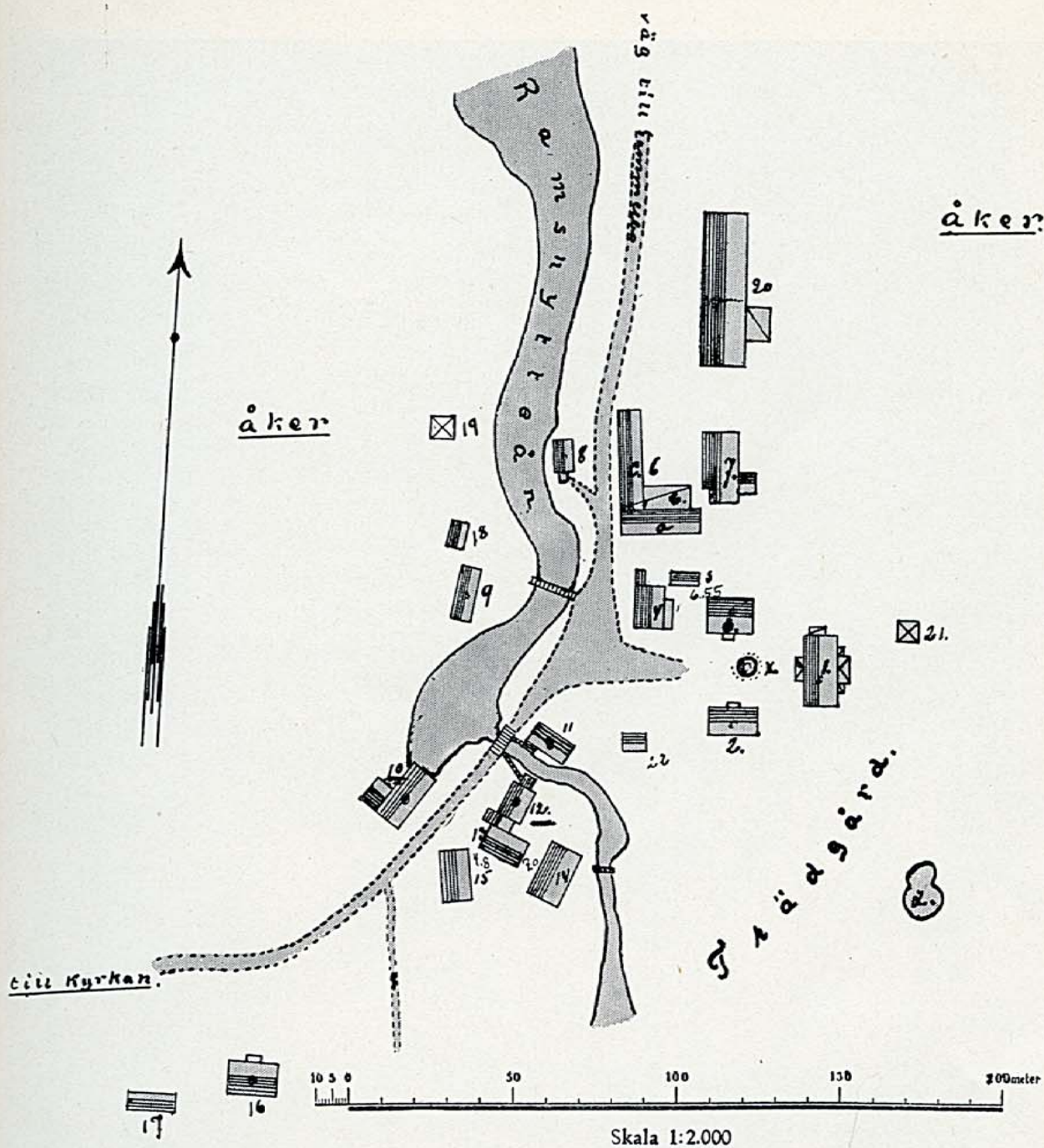

Fig. 7. Plankarta över Ramsbergs bruk, tillhörande 1934 års värderingsinstrument.

1. Corps de logis = N:o 1 i denna värdering¹. 2. Södra flygeln (Kontorsflygeln) = N:o 2 i D:o¹. 3. Norra flygeln (Visthusflygeln) = N:o 3 i D:o¹. 4. Garage med vidbyggt ölbebod i öster och D:o avtråde i norr = N:o 4 i denna värdering². 5. Bod och hemlighus = N:o 5 i denna värdering². 6. a) Ved-, Vagns- och Redskapslider. b) Öppet Vagnslider. c) Vagns- och Redskapslider = N:o 6 i denna värdering². 7. Häststall med vidbyggt selkammare m. m. = N:o 7 i D:o². 8. Boningshus = N:o 8 i denna värdering¹. 9. Boningshus (Stallförman m. m.) = N:o 9 i D:o¹. 10. Spannmålsbod och Handelslokal = N:o 10 i D:o¹. 11. Brygghus och Bagarstuga = N:o 11 i D:o¹. 12. Smedja och slöjdstuga med vidbyggt kraftstation i öster och kolhus i väster = N:o 12 i denna värdering². 13. Vedbod = N:o 13 i D:o². 14. Redskapshus och Vedbod = N:o 14 i D:o². 15. Virkeshus och Spannmålsmagasin = N:o 15 i D:o². 16. Boningshus = N:o 16 i denna värdering¹. 17. Uthus = N:o 17 i denna värdering². 18. Gamla smedjan (Förfallen) oförsäkrad². 19. Vedbodar, oförsäkrade, av sten med tegeltak². 20. Ladugård, Loge och vidbyggt gödselstad av sinders stolpar och bräder försäkrade i Länsbolaget². 21. Iskällare av sinters under tak av tegel, oförsäkrad². 22. Växthus, rökgångar borttagna, oförsäkrat². X. Vattenkonst med cementerat vattenkar. Z. Vattendamm.

¹ Med eldstad. ² Utan eldstad.

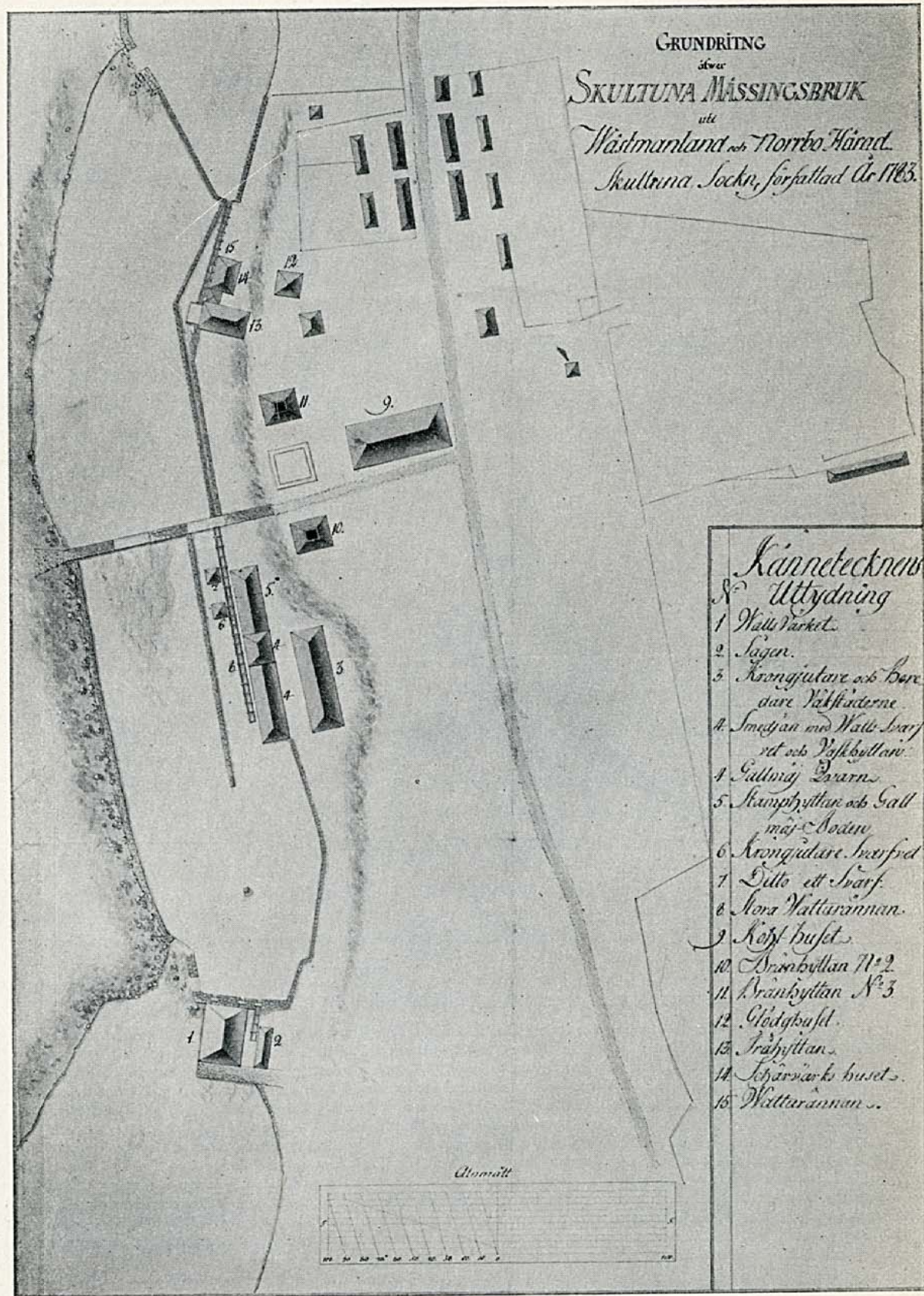

Fig. 8. Plankarta över Skultuna bruk, tillhörande 1783 års värderingsinstrument.

Fig. 9. Allmänna brandförsäkringsverkets arkivlokal i huset Strandvägen 19, Stockholm.

1000 st. furuspik 5 tum	7: —
d:o d:o 6 tum	9: 16
1 kubik aln gråstensmur med stenars sprängning, framkörning och upplägning	0: 20
1 lass mursand, framkörd på $\frac{1}{4}$ mils avstånd	0: 10: 8
1 lass ler invid gården	0: 4
1 tunna vit kalk	1: 16
1000 st. murtegel på $\frac{1}{2}$ mils avstånd	20: —
1000 st. taktegel $3\frac{1}{4}$ mils landsväg	33: 16
1 fönsterluft invändigt $2\frac{3}{4}$ aln hög och 2 alnar bred med 6 rutor i kitt med beslag och målade	10: —
1 d:o av $2\frac{1}{2}$ alns höjd och lika bredd med 4 rutor, kitt samt beslag, målade	6: 32
1 dito med lika höjd och bredd, 16 rutor i bly	5: 16
1 enkel bräddörr med lås, gångjärn, karm och tillbehör	2: —
1 målad dubbel spegeldörr med lås, gångjärn, karm och foder	6: 32
1 enkel spegeldörr med tillbehör	5: —
1 häst och karldagsverke	1: 16

1 murare-dagsverke	1: 16
1 hantlangare-dagsverke	0: 32
1 timmerkarl-dagsverke	1: —
timmerlön per kors eller varv	0: 16
slät panel, målad 1 ¹ / ₄ aln höjd i sträckande aln	0: 24
1 glaserad större kakel kakelugn med tillbehör	23: 16
1 oglacerad d:o mindre och större	15: — à 20: —

Sam. Troilius

D. E. Roth

Anders Eneström

Som jämförelse återgivas även karta (fig. 7) och kartbeskrivning till en under innevarande år verkställd omvärdering av samma egendom, vilken nu tillhör den förutnämnde Ericssons sonsonson, brukspatron Nils Ericsson.

Fig. 8 återgiver en av de äldsta kartorna, nämligen den över Skultuna bruk år 1783 upprättade.

I samtliga fall, där försäkring en gång sökts i verket, finnas ännu kvar de omständliga protokoll, värderingsinstrument, priskuranter, kartor och beskrivningar, som under alla dessa år samlats i verkets arkiv. De torde erbjuda åtskilligt av intresse för forskare och intresserade på bergshistoriens område och verkets arkiv, varav fig. 9 visar en interiör, kan således även sägas vara en bergshistorisk källa. För underlättande av forskningen har under år 1932 verket genom ingenjör Darell låtit utarbета register över järnbruk och gruvor i dess arkiv. Av honom upprättade sammandrag av detta register återgivas i det följande, nämligen ett för svenska järnbruk och manufakturverk, ett för svenska gruvbyggnader, ett för smält- och manufakturverk för andra metaller än järn och ett för finska järnbruk.

SVENSKA JÄRNBRUK

FÖRSÄKRADE I ALLMÄNNA BRANDFÖRSÄKRINGSVERKET
FÖR BYGGNADER Å LANDET

B r u k e n s			Äldsta värderingen						Äldsta befintliga plankartan
N a m n	L ä g e		År	Masugnar	Stångjärns- härder	Stångjärns o. räckhamrar	Manufaktur- hamrar	Brännståls- ugnar	
	Socken	Län							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Abäckshyttan	Grangärde	Kopparbergs	1816	1	—	—	—	—	—
Adolfsfors, N:dre	Eda	Värmlands	1824	—	2	1	1	—	1853
» Övre	Köla	»	1824	—	2	1	6	—	1858
Alsterfors	Älghult	»	1858	—	2	1	—	—	1858
Alstrums bruk	Alster	»	1805	—	2	1	—	—	1828
Alters bruk	Piteå	Norrbottnens	1840	—	2	1	—	—	1861
Andersfors	Bergsjö	Gävleborgs	1849	—	2	1	4	—	—
Andersfors	Järna	Kopparbergs	1832	—	2	2	—	—	—
Annefors	Bollnäs	Gävleborgs	1842	—	2	1	4	—	1852
Annefors	Säfsnäs	Kopparbergs	1825	—	1	1	4	1	1856
» Nedre	»	»	1825	—	2	1	2	—	—
Annefors	Fröjered	Skaraborgs	1810	—	2	2	3	—	1852
Annefors	Sunne	Värmlands	1829	—	—	—	4	—	—
Avafors	Råneå	Norrbottnens	1863	1	—	—	—	—	1863
Axmar	Hamråde	Gävleborgs	1783	1	4	2	—	—	1851
Bada, Nedre	Fryksände	Värmlands	1807	—	2	1	—	—	1807
» Övre	»	»	1807	—	1	1	—	—	
Bergsbo	Grangärde	Kopparbergs	1836	1	—	—	—	—	—
Billingsfors	Steneby o. Laxarby	Älvsborgs	1828	—	4	3	8	2	1827
Bjurbäcken	Lungsund	Värmlands	1812	1	1	1	2	—	1848
Bjurfors	Norberg	Västmanlands	1811	—	2	1	—	—	—
Björkborn	Karlskoga	Örebro	1803	—	2	1	4	—	1803
Björkfors	Sunne	Värmlands	1830	—	2	1	—	—	—
Björkå bruk	Överlänäs	Västernorrlands	1845	—	2	1	—	—	—
Björneborg	Visnum	Värmlands	1847	—	5	4	1	—	1862
Bollsta bruk	Ytterlänäs	Västernorrlands	1828	1	—	—	—	—	—
Borgvik	Borgvik	Värmlands	1807	—	4	2	—	—	1807
Bra el. Brahammar	Leksand	Kopparbergs	1806	1	4	2	—	—	—
Brattfors	Ockelbo	Gävleborgs	1828	—	4	2	—	—	1835
Brattfors	Brattfors	Värmlands	1811	1	2	1	—	—	—
Braås	Drev	Kronobergs	1784	1	—	—	7	—	—
Bredsjö ¹	Hjulsjö	Örebro	1840	—	2	1	—	—	1859
Brunsborgs bruk	Brunskog	Värmlands	1816	—	2	1	—	—	1862

¹ Smedjebyggnaden för sig, utan hammare och härder, men med blåsmaskin an-
given till försäkr. 1802.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Bränninge	Tveta	Stockholms	1821	—	2	1	2	—	—
Bäcka	Orsa	Kopparbergs	1822	1	—	—	—	—	—
Bäckefors	Bäcke	Älvsborgs	1828	—	4	2	6	1	1828
Bäckhammaren	Visnum	Värmlands	1829	—	2	1	—	—	—
Böksholm	Drev	Kronobergs	1784	—	2	1	—	—	1856
Carl Gustafs stad	Eskilstuna st.	Södermanlands	1788	—	2	1	5	2	1788
Charlottenberg	Eda	Värmlands	1836	—	2	1	—	—	1855
Dalkarlslyttan	Linde skn	Örebro	1815	—	1	1	1	—	—
Dalkarlsjöhyttan	Nordmark	Värmlands	1803	1	—	—	—	—	1803
Degerfors ¹	Piteå skn	Norrbottnens	1843	—	—	—	—	—	1860
Delary	Göteryd	Kronobergs	1852	—	1	1	—	—	1852
Diö	Stengårdshult	»	1804	1	—	—	2	—	1859
Dådran	Rättvik	Kopparbergs	1808	1	2	1	—	—	1808
Dömle, Nedre	Nedre Ullerud	Värmlands	1810	—	2	1	—	—	—
» Övre	» »	»	1810	—	2	1	—	—	—
Eckersholm	Byarum	Jönköpings	1821	1	2	1	—	—	1821
Edsvalla	Nor	Värmlands	1806	—	4	2	3	—	1851
Ellholm	Arboga skn	Västmanlands	1804	—	1	1	—	—	—
Emilsdal	Gillberga	Värmlands	1842	—	—	—	10	—	1861
Eriksfors	Järna	Kopparbergs	1838	—	2	2	—	—	—
Finnåker	Fällingsbro	Örebro	1826	—	5	3	2	—	—
Finspång ²	Risinge	Östergötlands	1831	1	—	—	—	—	1857
Flerohopp	Madesjö	Kalmar	1826	—	2	1	3	—	1854
Fläts bruk, senare Svabensverk	Alfta	Gävleborgs	1804	1	2	1	—	—	1853
Fors bruk	Glava	Värmlands	1833	—	1	1	—	1	—
Fors masugn	Folkärna	Kopparbergs	1858	1	—	—	—	—	—
Forsbacka	Valbo	Gävleborgs	1850	1	8	6	4	—	1850
Forsbacka, Norra	Mo	Älvsborgs	1836	—	2	1	—	—	1805
Forsnäs	Alster	Värmlands	1806	—	1	1	—	—	1806
Forsse	Långsele	Västernorrlands	1828	—	2	1	—	—	—
Forsvik	Undenäs	Skaraborgs	1828	—	2	1	4	—	1860
Fredriksberg	Säfsnäs	Kopparbergs	1829	—	3	2	—	—	1856
Fredriksfors	Bygdeå	Västerbottens	1843	—	2	2	—	—	—
Fredshammar	Orsa	Kopparbergs	1819	—	6	4	4	—	—
Frösvidal	Kil	Örebro	1801	—	2	1	—	—	—
Frötuna	Götlunda	»	1826	—	2	1	—	—	—
Fösked, Nedre	Nyed	Värmlands	1805	—	1	1	—	—	1805
Föskedsfors	Ekshärad	»	1804	—	2	1	—	—	1804
Gammelkroppa	Kroppa	»	1837	—	1	1	—	—	—
Garpenberg ³	Garpenberg	Kopparbergs	1785	—	—	1	—	—	—
Geijersholm	Gustav Adolf	Värmlands	1822	—	3	2	—	—	—
Gideå bruk	Gideå	Västernorrlands	1828	—	3	2	3	—	1857
Gisslarbo, Södra	Malma	Västmanlands	1813	—	2	1	—	—	—
Gladåker	Karlanda	Värmlands	1824	—	2	1	—	—	—

¹ Stångjärnsmedjan omnämnd, med ej angiven till försäkring. ² Även verkstäder för kanontillverkning. ³ Även 1 valsverk.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Glasdammarne	Glava	Värmlands	1838	—	2	1	—	—	—
Glavsfors	»	»	1803	—	4	2	—	—	1803
Gravenfors ¹	Kinnarumma	Älvsborgs	1807	—	1	1	3	—	—
Graninge	Långsele	Västernorrlands	1828	—	6	4	5	—	—
Gravendal	Sävsnäs	Kopparbergs	1815	—	3	2	4	—	—
Gryttjefors	Attmar	Västernorrlands	1834	—	3	2	—	—	1854
Gräsbosjö	Färnebo	Värmlands	1808	—	2	1	—	—	1808
Gullgruva bruk	Skog	Gävleborgs	1826	—	2	1	—	—	—
Gunnerud	Alster	Värmlands	1827	—	1	1	3	—	—
Gustavsfors	Gustav Adolf	»	1822	—	4	2	—	—	—
»	Torrskog	Älvsborgs	1842	—	4	2	11	—	—
Gyllenfors ²	Anderstorp	Jönköpings	1813	—	3	1	2	—	1855
Gysinge	Öster Färnebo	Gävleborgs	1790	1	—	2	1	—	—
Gålsjö	Boteå	Västernorrlands	1845	—	3	2	10	—	—
Gårdsjö	Ö:a Emtervik	Värmlands	1812	—	2	1	—	—	1840
Gåsbornshyttan	Gåsborn	»	1849	1	—	—	—	—	—
Götaström	Tofteryd	Jönköpings	1816	—	2	1	—	—	—
Hagelsrum	Malma	Kalmar	1803	1	—	—	—	—	—
Hagge	Norrbärke	Kopparbergs	1839	—	—	—	3	—	—
Halgå	Ekshärad	Värmlands	1835	—	4	2	—	—	1835
Hammarby	Ovansjö	Gävleborgs	1807	—	4	2	—	—	—
Hanefors	Mo	Älvsborgs	1829	—	3	2	3	—	1855
Heds hammare och masugn	By	Kopparbergs	1843	1	1	1	—	—	1843
Hedenskogshyttan	Brattfors	Värmlands	1811	1	—	—	—	—	—
Hennikehammar	Färnebo	»	1816	—	1	1	2	—	1816
Hillringsberg	Glava	»	1828	—	—	—	7	—	1856
Hofors	Torsåker	Gävleborgs	1807	1	2	1	—	—	—
Hovrudsström	Skållerud	Älvsborgs	1846	—	2	1	—	—	—
Holms bruk	Torshälla skn	Södermanlands	1784	—	2	1	—	—	—
Holmafors	Sandsjö	Kronobergs	1858	—	—	—	2	—	—
Holmfors	Nordmaling	Västerbottens	1844	—	2	2	—	—	—
Hults bruk	Kvillinge	Östergötlands	1826	—	2	1	6	—	1858
Huseby	Skatelöv	Kronobergs	1821	1	—	1	—	—	1837
Håkanbol	Nysund	Värmlands	1830	—	2	1	—	—	—
Häljeboda	Eda	Värmlands	1811	—	1	1	4	—	1811
Hättälven	Kroppa	»	1812	—	2	1	—	—	—
Hävla	Skedvi	Östergötlands	1822	—	2	1	—	—	—
Högfors	Gräsmark	Värmlands	1836	—	2	1	7	—	—
Högsjö	V:a Vingåker	Södermanlands	1833	1	4	2	2	—	—
Höneström	Älgult	Kronobergs	1851	—	1	1	—	—	—
Hörle	Värnamo	Jönköpings	1816	—	4	2	—	—	—
Hörneåfors	Umeå skn	Västerbottens	1804	—	1	1	1	—	1842
Ickholm	Rättvik	Kopparbergs	1824	1	—	—	—	—	1845
Johannisfors	Sävar	Västerbottens	1841	—	1	1	3	—	1861
»	Attmar	Västernorrlands	1852	—	3	3	—	—	1852

¹ Även 1 knivfabrik. ² Även 1 blåshus till myrugnen.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Johannisholm	Mora och Vänjan	Kopparbergs	1841	—	2	2	6	—	1844
Jonsbol	Visnum	Värmlands	1829	—	2	1	—	—	—
Jädersfors	Väne-Ryr	Älvsborgs	1859	—	—	—	4	—	1859
Jädraås	Ockelbo	Gävleborgs	1857	1	—	—	—	—	1857
Järle	Nora skn	Örebro	1822	—	2	2	4	—	—
Karlsfors	Sillerud	Värmlands	1813	—	2	1	—	—	1853
Karlslund	Långbro och Ånsta	Örebro	1802	—	—	—	5	—	1802
Katrineberg	Ockelbo	Gävleborgs	1828	—	2	1	—	—	1858
Katrineholm	Steneby	Älvsborgs	1846	—	2	2	1	—	—
Kengis	Pajala	Norrbottens	1851	—	1	1	1	—	—
Kilafors	Hanebö	Gävleborgs	1834	—	2	1	5	—	1834
Klavreström	Nottebäck	Kronobergs	1811	1	1	1	2	—	1851
Klockhammar	Kil	Örebro	1805	—	—	—	3	—	1854
Kloster	Husby	Kopparbergs	1821	—	—	1	2	—	—
Klöse	Nordmaling	Västerbottens	1788	—	2	1	—	—	—
Kollerö	Södra Ryr och Bäve socknar	Älvsborgs	1811	—	—	—	9	—	1858
Kolsäter	Gillberga	Värmlands	1814	—	2	1	5	—	—
Konradsfors	Östmark	»	1843	—	2	1	6	—	1851
Koppom	Järnskog	»	1837	—	1	1	4	—	1858
Korså bruk	Sundborn	Kopparbergs	1841	—	4	3	—	—	1853
Kristinefors	Fryksände och Vitsand	Värmlands	1822	—	2	1	—	—	1850
Kungsskogshyttan	Lungsund	»	1812	1	—	—	—	—	1857
Kvarnsberg ¹	Byarum	Jönköpings	1832	—	—	—	2	—	—
Kvarntorp	Nedre Ullerud	Värmlands	1809	—	2	1	—	—	1832
Kvarntorpshyttan ²	Karlsskoga	Örebro	1826	—	—	—	—	—	—
Kårberg	Snavlunda	»	1821	—	1	1	—	—	—
Källefäll	Daretorp	Skaraborgs	1819	—	1	1	—	—	1819
Lagfors	Ljustorp	Västernorrlands	1782	—	2	1	—	—	1858
Lannafors, Nedre	Vintrosa	Örebro	1802	—	2	1	—	—	—
» Övre	»	»	1802	—	1	1	—	—	1802
Lassåna, Stora	Bodarne	»	1821	—	3	2	—	—	1807
Lennartsfors	Trankil	Värmlands	1842	1	3	2	—	—	1842
Lenungshammar	Glava	»	1828	—	2	1	—	—	1851
Lesjöfors	Rämnen	»	1802	—	2	1	—	—	1802
Lessebo	Hofmantorp	Kronobergs	1803	1	2	1	5	—	1803
Letafors	Dalby	Värmlands	1805	—	2	1	4	—	1805
Lidefors	Nysund	»	1830	—	2	1	—	—	—
Lienshyttan	Skinnskatteberg	Västmanlands	1835	—	—	—	5	—	—
Liljenbergsfors	Valbo-Ryr	Älvsborgs	1835	—	—	—	2	—	—
Liljendal	Rämnen	Värmlands	1814	—	4	2	5	2	1841
Lillfors	Kroppa	»	1812	—	2	1	—	—	1853
Limå bruk	Leksand	Kopparbergs	1814	—	2	1	3	—	—
Lindfors	Svenarum	Jönköpings	1816	1	2	1	4	—	1856
Lindesnäs	Nås	Kopparbergs	1817	—	2	1	6	—	—
Lindfors	Nyed	Värmlands	1817	—	4	2	2	—	—

¹ Även järnträddrageri. ² Kolhus m. m.; masugnen ej anmäld till försäkring.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Linstafors	Värnamo skn	Jönköpings	1814	—	1	1	2	—	—
Lisjö	Sura	Västmanlands	1838	—	2	1	—	—	—
Lissefors	Fröskog	Älvsborgs	1833	—	—	—	8	—	—
Lotorp ¹	Risinge	Östergötlands	1868	—	9	1	6	—	—
Loviseberg	Råda	Värmlands	1822	—	2	1	—	—	—
Loviseholm	Toftedal	Älvsborgs	1839	—	2	1	4	—	—
Ludvika	Ludvika	Kopparbergs	1818	—	6	3	2	—	1859
Lyckeby	Lösen	Blekinge	1793	—	1	1	4	—	—
Lyred	Gunnarskog	Värmlands	1837	1	—	—	—	—	1853
Lågfors	Hedemora	Kopparbergs	1841	—	3	2	—	—	1841
Långbanshyttan	Färnebo	Värmlands	1824	1	—	—	—	—	—
Långfors	Offerdal	Jämtlands	1856	—	—	—	1	—	—
Långshyttan	Husby	Kopparbergs	1821	1	—	—	—	—	—
Långö ²	Älvdal	»	1811	—	2	1	—	—	—
Lögdö	Ljustorp	Västernorrlands	1782	1	3	2	—	—	1782
Lövsjö	Floda	Kopparbergs	1822	1	—	—	—	—	1858
Lövstaholm	Lysvik	Värmlands	1830	—	4	2	3	—	—
Mackmyra	Valbo	Gävleborgs	1799	—	—	—	—	—	1800
Mariannelund	Mariannelund	Jönköpings	1803	—	—	—	2	—	—
Maråker	Söderala	Gävleborgs	1826	—	3	2	1	—	—
Matfors	Tuna	Västernorrlands	1841	—	5	4	2	—	1853
Matlång	Lungsund	Värmlands	1814	—	2	1	—	—	1857
Melderstein	Råneå	Norrbottnens	1863	—	3	2	2	—	1863
Mo	Mo	Västernorrlands	1860	—	2	1	3	—	1860
Molkom	Nyed	Värmlands	1832	—	1	1	—	—	—
Moriansfors	Brunskog	»	1813	—	—	—	5	—	—
Munkedal	Foss	Göteborgs o. Bohus	1842	—	3	2	8	—	1842
Munkfors	Ransäter	Värmlands	1808	—	5	5	4	—	1834
Mölnbacka ³	Nedre Ullerud	»	1809	—	3	3	10	—	1830
Niklasdamm	Ölme	»	1829	—	2	1	—	—	—
Norafors	Sättna	Västernorrlands	1835	—	3	2	3	—	1855
Noraån	Stora Tuna	Kopparbergs	1827	—	4	2	3	—	—
Nordmarkshyttan	Nordmark	Värmlands	1862	1	—	—	—	—	—
Norhyttan	Grangärde	Kopparbergs	1842	1	—	—	—	—	1862
Norrby	Fällingsbro	Örebro	1803	—	2	1	—	—	1803
Norså bruk	Grangärde	Kopparbergs	1831	—	2	1	3	—	—
Norum	Nyed	Värmlands	1804	—	2	1	—	—	1804
Nya Prästhyttan	Grangärde	Kopparbergs	1842	1	—	—	—	—	1862
Nyby bruk ³	Torshälla skn	Södermanlands	1833	—	1	1	—	—	1851
Nyhammar	Grangärde	Kopparbergs	1822	—	2	1	—	—	—
Nyhyttan	Norberg	Västmanlands	1783	1	—	—	—	—	—
Nykroppa	Kroppa	Värmlands	1812	1	—	—	—	—	1853
Nykvarn	Turinge	Stockholms	1826	—	2	1	1	—	—
Näshammar	Nyed	Värmlands	1815	—	1	1	—	—	—
Nävekvarn	Tunaberg	Södermanlands	1794	1	—	—	—	—	1845

¹ Även 1 grovvalsverk. ² Även knipphamrar, antalet dock ej utsatt. ³ Även valsverk.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Oleby	Fryksände	Värmlands	1824	—	2	1	—	—	—
Olovsfors	Nordmaling	Västerbottens	1784	1	1	2	3	—	1853
Olovsström	Jämshög	Blekinge	1813	—	—	—	3	—	—
Orrefors	Hälleberga	Kronobergs	1815	1	2	2	5	—	—
Ortala	Väddö	Stockholms	1863	—	3	—	—	—	—
Os bruk	Gällaryd	Jönköpings	1810	1	2	1	3	—	1860
Pauliström	Karlstorp	Kalmar	1783	1	2	1	3	—	1783
Penningby	Länna	Stockholms	1787	—	—	—	2	—	—
Persby	Mo	Älvsborgs	1836	—	2	2	—	—	1855
Prästhyttan	Hedemora skn	Kopparbergs	1841	—	—	—	6	—	—
Ramsbergs bruk	Ramsberg	Örebro	1819	—	1	1	—	—	1819
Ransbergs bruk	Ransäter	Värmlands	1820	—	2	1	—	—	—
Ransäters Mellan- hammare	»	»	1820	—	2	1	—	—	1820
Ransäter, Nedre	»	»	1814	—	2	1	—	—	—
Reinholdsfors	Mangskog	»	1822	—	2	1	—	—	1822
Renstorp, Södra	Månsarp	Jönköpings	1826	1	—	—	—	—	—
Rexed ¹	Gunnarskog	Värmlands	1851	—	—	—	—	—	—
Rinnfors	Brunskog	»	1820	—	2	1	—	—	1820
Robertsfors	Bygdeå	Västerbottens	1818	—	2	1	3	—	—
Rosensfors	Målilla	Kalmar	1830	—	1	1	3	—	—
Rosfors	Piteå skn	Norrbottnens	1844	1	2	1	2	—	1839
Rottnadal och Rottna- holm	Sunne	Värmlands	1806	—	3	2	—	—	1806
Rydö ²	Torup	Hallands	1806	—	3	2	3	—	—
Ryfors ³	Nykyrka	Skaraborgs	1826	—	—	—	—	—	1826
Rådanefors	Ödeborg	Älvsborgs	1817	—	2	1	3	—	1853
Råglanda	Nyed	Värmlands	1803	—	2	1	4	—	1803
Rämen	Rämen	»	1814	1	2	1	—	—	1850
Röfors	Bodarne	Örebro	1821	1	4	2	—	—	1821
Rönnöfors	Offerdal	Jämtlands	1849	1	1	1	—	—	—
Saxhyttan	Grangärde	Kopparbergs	1826	1	—	—	—	—	—
Saxå	Färnebo	Värmlands	1816	1	—	—	—	—	1816
Segersfors	Arvika skn	»	1840	—	2	1	—	—	—
Selet	Lövånger	Västerbottens	1810	1	2	1	3	—	1860
Sikfors	Hällefors	Örebro	1822	1	2	1	—	—	1822
Siljansfors	Mora	Kopparbergs	1803	1	5	3	2	—	—
Skagersholm	Finnerödja	Skaraborgs	1822	—	3	2	—	—	1822
Skahus	Lenhofda	Kronobergs	1812	—	2	1	3	—	1856
Skarped	Sunne	Värmlands	1806	—	2	1	3	—	1806
Skeppsta ⁴	Gåsinge	Södermanlands	1840	—	—	—	—	—	—
Skillingfors	Skillingmark	Värmlands	1824	—	1	1	—	—	—
Skärfors	Skedvi	Östergötlands	1831	—	—	—	6	—	—
Snarkil	Sillerud	Värmlands	1813	—	—	—	8	—	—
Snöå	Järna	Kopparbergs	1817	—	2	1	6	—	—

¹ I stångjärnsmedja omnämnd, men ej anmäld till försäkring. ² Även i vals- och skärverk. ³ Den inlämnade värderingen av en manufaktursmedja ej godkänd. ⁴ I hammarsmedja ej anmäld till försäkring.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sollefteå ¹	Sollefteå	Västernorrlands	1828	—	2	1	—	—	—
Spjutbäcken	Varnum	Värmlands	1828	—	2	1	—	—	—
Starrkärr, Norra	Borgvik	»	1810	—	4	2	—	—	—
Stenfors	Tingsås	Kronobergs	1805	—	2	1	3	—	1857
Stjärnsfors	Råda	Värmlands	1822	—	2	2	5	—	—
Storbroyttan	Färnebo	»	1861	1	—	—	—	—	—
Storebro	Vimmerby skn	Kalmar	1835	—	2	1	4	—	1868
Storfors	Kroppa	Värmlands	1812	—	2	1	5	—	1853
Strömsdal ²	Sävsnäs	Kopparbergs	1815	1	—	—	—	—	—
Strömshov	Fänneslunda	Älvsborgs	1828	—	—	—	2	—	—
Stömne	Stavnäs	Värmlands	1812	—	2	1	—	—	1851
Stöpafor	Sunne	»	1806	—	2	1	2	—	1806
Sulå	Indal	Västernorrlands	1854	—	2	1	—	—	—
Sunnansjö	Grangärde	Kopparbergs	1842	1	2	1	—	—	1862
Sunnemo ³	Sunnemo	Värmlands	1849	—	—	—	—	—	—
Sunnerstaholm	Bollnäs	Gävleborgs	1852	—	—	—	2	—	—
Sunnäs	Skog	»	1846	—	2	2	—	—	—
Svaneholm	Svanskog	Värmlands	1805	—	3	2	—	—	1805
Svartnäs, Övre ⁴	Svärdsjö	Kopparbergs	1791	1	2	1	3	—	—
» Norra	»	»	1807	—	2	1	—	—	—
» Nedre	»	»	1820	—	2	1	4	—	—
Sälboda	Gunnarskog	Värmlands	1812	—	2	1	—	—	1853
Säters manufakturverk	Säters stad	Kopparbergs	1818	—	—	—	8	—	—
Sävar	Sävar	Västerbottens	1807	—	2	1	3	—	—
Sävsjöström	Lenhofda	Kronobergs	1812	—	2	1	—	—	1856
Söderfors ⁵	Söderfors	Uppsala	1896	—	—	—	—	—	1896
Sölje	Stavnäs	Värmlands	1810	—	1	1	—	—	1830
Sörfors	Attmar	Västernorrlands	1834	1	2	1	4	—	1854
Taberg	Månsarp	Jönköpings	1837	1	—	—	—	—	1858
Tabergs norra ham- mare	Barnarp	»	1816	—	2	1	—	—	—
Tanså	Gagnev	Kopparbergs	1830	1	—	—	—	—	1858
Tidaholm	Agnetorp	Skaraborgs	1821	—	—	—	1	—	—
Timsfors	Markaryd	Kronobergs	1809	—	—	—	3	—	—
Torpshammar	Torp	Västernorrlands	1836	—	4	2	8	1	1858
Torsby	Fryksände	Värmlands	1824	—	2	1	3	—	—
Torskebäckshyttan	Färnebo	»	1861	1	—	—	—	—	—
Torskog	Västerlanda	Göteborgs o. Bohus	1792	—	—	—	7	—	1792
Trollhättan	—	Älvsborgs	1824	—	—	—	3	—	—
Tyfors ⁶	Sävsnäs	Kopparbergs	1815	—	2	3	—	—	—
Töksfors	Töksmark	Värmlands	1811	—	1	1	3	—	—
Tönnebro	Skog	Gävleborgs	1850	—	2	2	—	—	1854

¹ Även i garvstålsmedja med 2 hamrar och 2 härdar (garvståls- och råstålshärd).
² Även i råstålsmedja med 1 hammare och 1 härd. ³ Gjuteri och mekanisk verkstad. (1 masugn ej anmäld till försäkring.) ⁴ Även i garvstålshärd och i d:o hammare. ⁵ Ankarsmedja och 1 smältsmedja oförsäkrade. ⁶ Även i råståls- och i garvstålshammare med 2 härdar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tönshammar	Skog	Gävleborgs	1846	—	2	2	—	—	1862
Törefors	Neder-Kalix	Norrbottnens	1847	—	2	2	2	—	—
Ulriksberg	Sävsnäs	Kopparbergs	1836	1	—	—	—	—	—
Upperud	Skållerud	Älvsborgs	1810	—	4	2	—	—	1810
Uvanå	Gustav Adolf	Värmlands	1835	—	2	2	—	—	1835
Valåsen	Karlskoga	Örebro	1816	—	3	2	—	—	1816
Vetlanda	Tösse	Älvsborgs	1833	—	3	2	2	1	1854
Vifors	Hamrånge	Gävleborgs	1786	—	2	1	2	—	1851
Viksjo	»	»	1803	—	4	2	—	—	1855
Villingsberg	Knistad	Örebro	1805	—	5	3	—	—	1805
Vira	Roslags Kulla	Stockholms	1799	—	—	—	3	—	—
Vitåfors	Råneå	Norrbottnens	1863	—	1	1	—	—	1862
Voxna ¹	Voxna	Gävleborgs	1889	—	—	—	—	—	1889
Vrethammar ²	Ramsberg	Örebro	1840	—	—	—	—	—	—
Vägsjöfors	Vitsand	Värmlands	1813	—	2	1	4	—	—
Västansjö ³	Grangärde	Kopparbergs	1836	—	—	—	—	—	—
Västana	Viksjo	Västernorrlands	1854	—	4	2	2	—	1854
Åbro	Ockelbo	Gävleborgs	1835	1	—	—	—	—	—
Åflohammar	Offerdal	Jämtlands	1849	—	—	—	5	—	—
Åg	Svärdsjö	Kopparbergs	1836	1	—	—	—	—	—
Åminne	Kärda	Jönköpings	1830	1	—	—	—	—	—
Åminnefors	Lungsund	Värmlands	1812	—	2	1	—	—	1848
Åmot	Ockelbo	Gävleborgs	1828	—	4	2	—	—	1853
Åmått	Brunskog	Värmlands	1813	—	1	1	—	—	—
Åreberg ⁴	Kyrkefalla	Skaraborgs	1826	—	—	—	—	—	—
Åry	Hemmesjö	Kronobergs	1816	1	3	1	6	—	1858
Ädelfors	Alseda	Jönköpings	1807	—	1	1	3	—	—
Älgebo, Stora ⁵	Åker	»	1815	—	—	1	—	—	1824
Älgå, Nedre	Älgå	Värmlands	1802	—	3	1	4	—	—
Ängelsberg	Väster-Våla	Västmanlands	1829	1	4	3	—	—	1829
Ängelsfors	Husby	Kopparbergs	1823	—	1	1	—	—	1823
Älvbron	Varnum	Värmlands	1829	—	2	1	—	—	—
Älvsbacka	Älvsbacka	»	1828	—	5	4	2	—	1828
Ölsboda	Nysund	Örebro	1819	—	2	1	3	—	1819
Örmo	Sandsjö	Kronobergs	1805	1	—	—	—	—	1852
Öxnäs	Högsäter	Älvsborgs	1836	—	2	1	6	—	1836
» Nedre	»	»	1836	—	1	1	—	—	1836
				73	581	358 ⁶	541 ⁷	11	

¹ 1 kolhus försäkrat. Nedre hammaren, övre hammaren, samt masugnen omnämnda, men ej anmälda till försäkring. ² 1 stångjärnshammare orh 1 härd omnämnda, men ej anmälda till försäkring. ³ 1 masugn, ej försäkrat. ⁴ 1 stångjärnshammare och 2 härdar anmälda, men ej godkända till försäkring. ⁵ Även järnträddrageri. ⁶ Häri inberäknat några sparsamt förekommande plåthamrar. ⁷ Består av knipp- och spik-, samt några få liehamrar.

SVENSKA JÄRNBRUK

I DE ÄLDSTA FÖRSÄKRINGSVÄRDERINGARNE OMNÄMND,
MEN EJ TILL FÖRSÄKRING ANMÄLDA ELLER
ANTAGNA BRUKSVERKSTÄDER:

Bredsjö, Örebro län	1840: 1	masugn.
Degerfors, Norrbottens län	1843: 1	stångjärnsmedja.
Fors bruk, Kopparbergs län	1858: 1	d:o
Garpenberg, »	1785: 2	stångjärnshärdar.
Gysinge, Gävleborgs län	1790: 4	d:o
Hagge, Kopparbergs »	1839: 1	stångjärnsmedja.
Heds hammare, Västmanlands län	1835: 1	d:o
Jacobslund, Östergötlands län	1854: 1	d:o , 1 ma- nufaktursmedja.
Kvarntorpshytan, Örebro län	1826: 1	masugn.
Laxsjö, Kopparbergs län	1834: 1	d:o
Lidhem, Kalmar län	1840: 1	d:o
Mackmyra, Gävleborgs län	1799: 1	stångjärns- och 1 spik- medja.
Ortala, Stockholms län	1863: 2	stångjärns- och 5 ma- nuf.-hamrar.
Rexed, Värmlands län	1851: 1	stångjärnsmedja.
Ryfors, Skaraborgs län	1826: 1	räck-, 1 knipp- och 3 spikhamrar.
Skeppsta, Södermanlands län	1840: 1	hammarsmedja.
Sunnemo, Värmlands län	1849: 1	masugn.
Söderfors, Uppsala län	1896: 1	ankarsmedja, 1 smält- medja.
Woxna bruk, Gävleborgs län	1889: 1	Nedre hammaren, övre hammaren, samt hyttan.
Wrethammar, Örebro län	1840: 1	stångj.-hammare och 1 härd
Västansjö, Kopparbergs län	1836: 1	masugn.
Åreberg, Skaraborgs län	1826: 1	stångj.-hammare och 2 härdar.

GRUVBYGGNADER,
FÖRSÄKRADE I ALLMÄNNA BRANDFÖRSÄKRINGSVERKET
FÖR BYGGNADER Å LANDET.

(Endast de äldsta värderingarna och plankartorna angivna.)

- Bispberg: Lavbyggnad, uppföringsspel m. m. Värdering med plankarta 1822.
Bjelkes koppargruva (Huså), Kalls socken, Jämtlands län: Hjulhus och gruvspel m. m. Värdering 1838. Plankarta 1862.
Dannemora: Eld- och luftmaskinsbyggnad med ångmaskin, samt malmuppföringsmaskin. Värdering 1819.
Falu gruva: Gruvhuset m. fl. byggnader tillhörande kronan och bergslaget. Värdering 1783, med 2 planritningar.
Fröå eller Gustafs koppargruva, Åre socken, Jämtlands län: Hjulhus och konststadshus m. m. Värdering 1838.
Järna gruvor: Överjärna socken, Stockholms län: Ångmaskinshus och uppföringslave m. m. Värdering med planskiss 1849.
Norbergs gruvor: 1 vattenkonst för gruvorna, med hjulhus. Värdering 1784.
Riddarhytte gruvor: 2 konsthjulhus, 3 gruvlavar med skrädhus, 4 spelhus, samt konstgångar och brotthus. Värdering 1835, med plankarta över en del av gruvfältet.
Sala gruva: Värdering 1784 av byggnaderna vid och uti Sala silvergruva. Plankarta 1800.
Utö gruvor: Ångmaskin, konst- och uppföringsbyggnader m. m. Värdering 1847.
Vintjärns gruvor: Konsthjulhus m. m. Värdering 1827.

SMÄLT- OCH MANUFAKTURVERK,
FÖR ANDRA METALLER ÄN JÄRN,
FÖRSÄKRADE I ALLMÄNNA BRANDFÖRSÄKRINGSVERKET
FÖR BYGGNADER Å LANDET.

(Med angivande av de äldsta värderingarna och plankartorna.)

- Avesta: Verkstäder för kopparmynt-tillverkning. Värdering 1783, med plankarta i kopparstick.
Bjurfors, Norbergs socken, Västmanlands län: Smält- och manufakturverk för mässing. Värdering 1803.
Bålån, Kinnarumma socken, Älvsborgs län: 1 kopparhammare med 2 härdar och 1 plåtugn. Värdering 1804.
Flögfors, Lindes socken, Örebro län: Koppar-smältverk. Värdering 1815. Plankarta 1851.

- Förnätraberg, Nättra socken, Västernorrlands län: Koppar- och nickelsmältverk. Värdering 1854.
- Garpenberg, Garpenbergs socken, Kopparbergs län: Kopparhammare och garpmakeri. Värdering 1785.
- Granefors, Asarums socken, Blekinge län: 1 kopparsmedja. Värdering 1808.
- Huså eller Gustafs och Carlbergs kopparverk, Kalls socken, Jämtlands län: 1 kopparhytta, laboratorium m. m. Värdering 1838. Plankarta 1856.
- Insjö kopparverk, Åls socken, Kopparbergs län: 1 kopparhytta m. m. Värdering 1810.
- Jansbrohults kopparverk, Gräsmarks socken, Värmlands län: Kopparhytta m. m. Värdering 1844.
- Johannesborgs koboltverk, Hammars socken, Örebro län: Värdering 1829.
- Katrinefors, Björketorps socken, Älvsborgs län: 1 kopparhammare. Värdering 1814.
- Klavreströms bruk, Nottebäcks socken, Kronobergs län: 1 kopparhammare med värmugnar. Värdering 1811.
- Kleva, Alseda socken, Jönköpings län: 1 kopparhytta. Värdering 1838. Planskiss 1858.
- Kopparhyttan N:o 51, Ingarfvet, helt nära Falu gruva: Värdering 1813.
- Korsnäs kopparverk, Kopparbergs socken, Kopparbergs län: Garhytta m. m. Värdering 1841.
- Kristinefors, Fryksände socken, Värmlands län: 1 kopparsmältugn. Värdering 1822.
- Källefalls bruk, Davetorps socken, Skaraborgs län: Plåt- och kopparhammare samt smälthärd. Värdering 1819, med plankarta.
- Lövås koppar- och silververk, Stora Skedvi socken, Kopparbergs län: 1 silverdrivhytta, 1 kopparhytta, 1 svavel-destillerhus. Värdering 1829.
- Norrköpings mässingsbruk: Värdering 1815 av div. byggnader, som använts för den kort förut nedlagda mässingstillverkningen.
- Riddarhytte kopparverk, Skinnskattebergs socken, Västmanlands län: 1 garpkopparhytta, 1 råkopparhytta, 1 suluugnshyttan m. m. Värdering 1835.
- Rydö bruk, Torups socken, Hallands län: 1 kopparsmedja. Värdering 1849.
- Sala silververk: Värdering 1783, med detaljerad beskrivning. Plankarta 1800.
- Semelå, Mörsils socken, Jämtlands län: 1 kopparhytta. Värdering 1838.
- Skultuna mässingsbruk: Värdering 1783, med plankarta.
- Slagså, Undersåkers socken, Jämtlands län: 1 kopparhytta m. m. Värdering 1838.
- Såghyttan, Vika socken, Kopparbergs län: 1 kopparhytta. Värdering 1822.
- Tunaberg, Tunabergs socken, Södermanlands län: 1 kopparhytta. Värdering 1794. Plankarta 1845.

FINSKA JÄRNBRUK,
FÖRSÄKRADE I ALLMÄNNA BRANDFÖRSÄKRINGSVERKET
FÖR BYGGNADER Å LANDET.

- Kustö, Bjerno (Perniö) socken, Åbo och Björneborgs län. 1 stångjärnshammare och 1 härd. Värdering med planritning 1807.
- Strömfors, Pyttis socken, Kymmenegårds län. 1 stångjärnshammare och 2 härdar. 1 räck- och 1 spikhammare. Värdering 1806. Plankarta 1809.
- Strömsdal, Kuopio socken och län. 1 masugn, 1 stångjärnshammare och 2 härdar. Värdering 1787.
- Svartå, Karis socken, Nylands och Tavastehus län. Värdering 1792 (upptager dock ej några verkstäder). Med plankarta över en del av Svartå bruk 1787.

Verkets äldsta kända typ av brandförsäkringsmärke.